Experto Pro Bono
Fundacja rozwoju świadomości obywatelskiej

PRAWO KARNE

Poradnik prawny z cyklu
"Poznaj swoje prawa".

PORADNIK
Z ZAKRESU PODSTAW PRAWA

Niniejszy poradnik został przygotowany w ramach zadania publicznego w zakresie prowadzenia w 2023 roku punktów nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego na terenie powiatu otwockiego we współpracy z **Fundacją Rozwoju Świadomości Obywatelskiej Experto Pro Bono** finansowanego z budżetu państwa realizowanego przez **Powiat Otwocki.**

Ministerstwo Sprawiedliwości

Starostwo Powiatowe w Otwocku
Powiat Otwocki

SPIS TREŚCI:

I. WYKONANIE KARY GRZYWNY……..1 – 4

II. POSTĘPOWANIE MANDATOWE W SPRAWACH O WYKROCZENIA…5 – 8

III. WYKONANIE KARY OGRANICZENIA WOLNOŚCI……9-12

I. WYKONANIE KARY GRZYWNY

1. CZYM JEST KARA GRZYWNY I KIEDY ZOSTAJE ORZECZONA?

Grzywna jest jedną kar wymienioną w art. 32 kodeksu karnego, orzekana jest za wykroczenia, wykroczenia skarbowe oraz za przestępstwa skarbowe. Grzywna ma charakter majątkowy, tzn. **jest karą pieniężną**. Należy ona do najstarszych kar uznawanych za środek polityki kryminalnej w zwalczaniu drobnej przestępczości oraz niwelowaniu wykroczeń. Warto nadmienić, że kara grzywny jest karą nieizolacyjną, dlatego też jest często orzekana, z uwagi na to, że jest prosta i tania w wykonaniu. Niewątpliwą jej zaletą jest pozostawienie skazanego/ukaranego w środowisku rodzinnym oraz zawodowym i nienarażanie go na kontakt z przestępczym światem w jednostce penitencjarnej. Kolejnym atutem kary grzywny jest dostosowanie jej wysokości do stopnia szkodliwości czynu. Sąd orzekając karę grzywny bierze również pod uwagę sytuację rodzinną, finansową oraz warunki osobiste. Nie jest to również kara doskonała, gdyż dotyka ona nie tylko skazanego/ukaranego, ale także jego rodzinę oraz najbliższe osoby. Często zdarza się, że grzywnę zamiast skazanego/ukaranego uiszcza jego rodzina lub inne osoby. Taka sytuacja powoduje, że kara traci indywidualny charakter.

Rodzaje kary grzywny:

- **grzywna samoistna-** jest to kara, która występuje samodzielnie, w przypadku przestępstw kara grzywny określana jest w stawkach dziennych (sąd również określa wysokość stawki), w wykroczeniach natomiast kwotowo;

- **grzywna kumulatywna**- jest stosowana rzadko, może być orzekana na mocy art. 33 § 2 k.k. obok kary pozbawienia wolności, kiedy sprawca dopuścił się czynu w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub gdy ją osiągnął, drugim przypadkiem grzywny kumulatywnej jest orzeczenie kary grzywny przy warunkowym zawieszeniu kary pozbawienia wolności;

2. POSTĘPOWANIE WYKONAWCZE W PRZYPADKU ORZECZENIA KARY GRZYWNY

W momencie, kiedy wyrok staje się prawomocny (poprzez uprawomocnienie należy rozumieć moment, w którym wyrok sądu staje się obowiązujący i stronom nie przysługuje prawo do odwołania się od tego wyroku w toku zwykłego postępowania), orzeczenie podlega wykonaniu. Uprawomocnione orzeczenie trafia wtedy do sekcji wykonawczej przy wydziale karnym lub do wydziału wykonawczego w sądzie, w którym został wydany wyrok pierwszej instancji. Pierwszym krokiem jest wydanie zarządzenia o zarejestrowaniu wyroku w odpowiednich rejestrach sądowych, dzienniku należności sądowych oraz o wezwaniu skazanego/ukaranego do uiszczenia kary grzywny. Na mocy zarządzenia sędziego, upoważniony urzędnik sądu wysyła do skazanego/ukaranego wezwanie do zapłaty.

Wezwanie do uiszczenia grzywny powinno zawierać następujące elementy:

- **kwotę**- w przypadku kary grzywny orzeczonej w stawkach dziennych, kwota powinna być przemnożona przez wysokość stawki określonej w wyroku;
- **termin-**wynosi on 30 dni od doręczenia wezwania, reguluje to art. 44 § 1 k.k.w.;
- **nr konta** na który należy wpłacić należność sądową;

- **pouczenie o skutkach prawnych niewykonania grzywny,** np. zamiany kary grzywny na zastępczą karę pozbawienia wolności;
- **pouczenia o wpisaniu do Biura Informacji Gospodarczej,** pojawienie się w tej bazie ogranicza szansę na uzyskanie pozytywnej decyzji kredytowej;

UWAGA! Grzywnę należy uiszczać dopiero po otrzymaniu wezwania do zapłaty. Jeżeli grzywna zostanie uiszczona przed otrzymaniem wezwania należy skontaktować się z odpowiednim wydziałem sądu, gdyż często mają miejsce sytuacje, że nie można dopasować wpłaty do odpowiedniej sygnatury sprawy, gdyż sprawa nie została jeszcze wpisana do sądowego dziennika należności. Konsekwencją tego może być sytuacja, że sąd nie będzie wiedział o uregulowaniu należności sądowej i skieruje sprawę do egzekucji komorniczej.

Po otrzymaniu wezwania do uiszczenia grzywny należy uregulować ją w terminie 30 dni od odebrania wezwania. W momencie opłacenia grzywny przez skazanego/ukaranego jest ona odpisywana z dziennika należności sądowych i przekazywana do archiwum, ale tylko w przypadku, gdy grzywna była karą samoistną i ewentualne środki karne zostały wykonane. Jeżeli wezwanie do zapłaty nie zostanie odebrane, sąd na podstawie art. 139. § 1 k.p.k. uzna wezwanie za doręczone, co spowoduje skutki tożsame z odebraniem ww. dokumentu.

Jeżeli skazany/ukarany ma trudną sytuację finansową i natychmiastowe wykonanie kary grzywny pociągnęłoby dla niego lub jego rodziny zbyt ciężkie skutki, sąd może rozłożyć grzywnę na raty na czas nieprzekraczający 1 roku, w szczególnych przypadkach sąd może rozłożyć grzywnę na raty na okres do 3 lat, reguluje to art. 49 § 1 oraz art. 49 § 2 k.k.w. W celu rozłożenia grzywny na raty do sądu należy złożyć wniosek o rozłożenie kary grzywny na raty. Taki wniosek należy odpowiednio umotywować. Wniosek o rozłożenie grzywny należy również obligatoryjnie opatrzeć własnoręcznym podpisem. **Pierwszy wniosek o rozłożenie kary grzywny nie podlega opłacie.** Po wysłaniu wniosku przez operatora pocztowego lub złożeniu go w biurze podawczym sądu należy czekać na otrzymanie postanowienia w przedmiocie rozłożenia kary grzywny na raty. Najczęściej wraz z postanowieniem jest przysłany harmonogram spłaty rat, do którego należy się **bezwzględnie stosować**. Jeżeli skazany/ukarany posiada problemy finansowe i nie jest w stanie uiścić choćby jednej raty powinien niezwłocznie powiadomić o tym fakcie sąd. Nieuiszczenie rat w odpowiedniej wysokości lub nieterminowe wpłaty na mocy art. 50 § 2 k.k.w. mogą spowodować odwołanie rozłożenia na raty.

Jeżeli skazany/ukarany nie uiścił grzywny w terminie 30 dni lub rozłożenie grzywny na raty zostało odwołane, sąd ściąga grzywnę w drodze egzekucji komorniczej. Po stwierdzeniu braku wpłaty grzywny sąd wydaje zarządzenie o skierowanie sprawy do egzekucji komorniczej. Egzekucję komorniczą w postępowaniu wykonawczym prowadzi się według przepisów kodeksu postępowania cywilnego. Po wydaniu zarządzania o skierowaniu postępowania wykonawczego na drogę egzekucyjną, sąd wydaje tytuł wykonawczy, czyli wyrok opatrzony specjalną pieczęcią. Tytuł wraz z wnioskiem o wszczęcie postępowania egzekucyjnego zostaje przesłany do komornika właściwego dla miejsca zamieszkania skazanego/ukaranego. Następnie komornik wszczyna postępowanie egzekucyjne i dokonuje odpowiednich ustaleń, co do majątku skazanego/ukaranego. W przypadku grzywny komornik prowadzi najczęściej egzekucję

z wynagrodzenia lub rachunku bankowego. Jeżeli egzekucja okazała się skuteczna, komornik przekazuje wierzytelność na konto bankowe wskazane przez sąd. Należy również wspomnieć, że koszty egzekucji ponoszone są przez dłużnika. W momencie ściągnięcia grzywny przez komornika jest ona odpisywana z dziennika należności sądowych i akta sprawy przekazywane są do archiwum, ale tylko w przypadku, gdy grzywna była karą samoistną i ewentualne środki karne zostały wykonane.

CO JEŻELI EGZEKUCJA KOMORNICZA OKAŻE SIĘ BEZSKUTECZNA LUB NIECELOWA?

Komornik po stwierdzeniu, że egzekucja jest bezskuteczna wydaje postanowienie w tym zakresie. Postanowienie przesyłane jest do wierzyciela, którym w przypadku postępowania wykonawczego jest sąd, czyli Skarb Państwa. Jeżeli egzekucja kary grzywny okazała się bezskuteczna lub w ogóle nie była przeprowadzana z uwagi na jej niecelowość, na mocy art. 45 § 1 k.k.w. (w przypadku wykroczeń i przestępstw) lub art. 185 § 1 k.k.s. (w przypadku wykroczeń i przestępstw skarbowych) sąd może zamienić grzywnę na **karę zastępczą pracy społecznie użytecznej**, która polega na wykonywaniu nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społecznie użyteczne. W przedmiocie zamiany kary grzywny na pracę społecznie sąd wydaje postanowienie, następnie kurator sądowy kieruje skazanego do zakładu, gdzie ma odbywać prace społecznie-użyteczne.

Zdarzają się jednakże sytuacje, gdzie orzeczenie kary zastępczej pracy społecznie-użytecznej jest niecelowe, np. skazany/ukarany nie odbiera korespondencji lub przebywa w zakładzie karnym. W tym przypadku kara grzywny **jest zamieniana** na karę **zastępczą aresztu** (w przypadku wykroczeń) lub **karę zastępczą pozbawienia wolności** (w przypadku przestępstw, przestępstw skarbowych i wykroczeń skarbowych). W celu zarządzenia wykonania kary zastępczej aresztu lub pozbawienia wolności, sąd zarządza posiedzenie, o którym informowany jest skazany/ukarany i prokurator (lub inna strona postępowania). Określając wymiar kary zastępczej pozbawienia wolności/aresztu sąd kieruje się art. 46 § 2, 46 § 3 k.kw. (w przypadku przestępstw i wykroczeń) oraz art. 186 § 2, 186 § 3 k.k.s. W przypadku przestępstw i wykroczeń przyjmuje się, że jeden dzień pozbawienia wolności jest równoważny dwóm stawkom dziennym grzywny, a kara zastępcza nie może przekroczyć 12 miesięcy. Jeżeli grzywna wymierzona jest kwotowo to sąd przyjmuje, że jeden dzień pozbawienia wolności jest równoważny grzywnie w kwocie od 20 do 4000 złotych. Jeżeli chodzi o przestępstwa i wykroczenia skarbowe sąd zarządzając wykonanie zastępczej kary pozbawienia wolności przyjmuje, że jeden dzień pozbawienia wolności równoważny jest grzywnie wynoszącej od jednej pięćsetnej do jednej pięćdziesiątej górnej granicy ustawowego zagrożenia karą grzywny, a zastępcza kara pozbawienia wolności nie może przekroczyć 3 miesięcy. Po wydaniu orzeczenia lub po jego uprawomocnieniu sąd kieruje skazanego/ukaranego do stawienia się w zakładzie karnym celem odbycia kary. W sytuacji, kiedy skazany/ukarany nie stawi się dobrowolnie sąd poleca zatrzymać i doprowadzić do jednostki penitencjarnej.

Często zdarza się, że zaplanowanie posiedzenia w przedmiocie orzeczenia kary zastępczej aresztu/pozbawienia wolności działa „mobilizująco" i skazani/ukarani dopiero na tym etapie postępowania wykonawczego uiszczają karę grzywny. W takim przypadku sąd wydaje zarządzenie

o odwołaniu posiedzenia w przedmiocie orzeczenia kary zastępczej wobec uiszczenia należności. Po wydaniu takiego zarządzenia posiedzenie jest odwołane, a grzywna odpisana z dziennika należności, tym samym kara zostaje wykonana (w przypadku grzywny samoistnej).

W momencie kiedy postanowienie w przedmiocie zamiany kary grzywny na karę zastępczą aresztu/pozbawienia wolności zostaje wydane i sąd zarządza wykonanie kary zastępczej, nadal istnieje możliwość „wykupienia się", nawet w sytuacji, gdy zatrzymała nas policja w celu doprowadzenia do jednostki penitencjarnej. Mamy wtedy możliwość uiszczenia grzywny przy funkcjonariuszu policji i pokazania mu dowodu uiszczenia grzywny. W tej sytuacji skazany/ukarany lub policja wysyła (najczęściej drogą elektroniczną) dowód wpłaty do sądu, w wyniku czego nakaz doprowadzenia jest odwoływany, a kara zostaje wykonana (w przypadku grzywny samoistnej).

3. UMORZENIE KARY GRZYWNY

Kara grzywny jest karą najmniej dolegliwą z katalogu kar określonych w kodeksie karnym, lecz może być karą niezwykle uciążliwą dla osoby w ciężkiej sytuacji finansowej oraz zdrowotnej. Przykładem może być osoba starsza, z niskimi dochodami, a ze względu na stan zdrowia nie może odbyć jej w zastępczej formie. Na podstawie art. 51 § 1 k.k.w. istnieje możliwość umorzenia kary grzywny w części lub w całości. Sąd wówczas może nie zarządzać egzekucji, jeżeli z okoliczności sprawy wynika, że okazałaby się ona bezskuteczna. Przepis nie definiuje jednakże dokładnie, w jakich sytuacjach możliwe jest umorzenie grzywny, ustawodawca pozostawia tę kwestię do oceny sądu, w danym przypadku. Umorzenie grzywny odbywa się z urzędu lub na wniosek skazanego/ukaranego. Wniosek o umorzenie kary grzywny należy odpowiednio umotywować, że odbycie w innej formie nie jest możliwe (przez inną formę należy rozumieć rozłożenie grzywny na raty, karę zastępczą pracy społecznie-użytecznej, karę zastępczą pozbawienia wolności/aresztu). Przyczyną braku możliwości odbycia kary może być np. wiek, stan zdrowia, zdarzenie losowe lub sytuacja rodzinna. Do wniosku najlepiej dołączyć dokumenty potwierdzające stan finansowy oraz zdrowotny, np. odcinki emerytury lub renty, karty leczenia ze szpitala, zaświadczenia od lekarza o stanie zdrowia, kartę zgonu osoby najbliższej, etc. **Wniosek o umorzenie całkowite/częściowe kary grzywny nie podlega opłacie.**

II. POSTĘPOWANIE MANDATOWE W SPRAWACH O WYKROCZENIA

1. CZYM JEST WYKROCZENIE ?

Zgodnie z art. 1 § 1 k.w. odpowiedzialności za wykroczenie podlega ten tylko, kto popełnia czyn społecznie szkodliwy, zabroniony przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia. Wykroczenia zagrożone są karą aresztu, ograniczenia wolności, grzywny do 5000 złotych lub nagany. Wykroczenie można popełnić poprzez działanie lub zaniechanie. **Wykroczeniami są tzw. drobne czyny.** Przykładem wykroczenia może być niezachowanie środków ostrożności przy trzymaniu psa lub niszczenie terenów zieleni przeznaczonych do użytku publicznego. **Przepisy wskazujące, jakie działanie lub zaniechanie jest wykroczeniem znajdują się w Kodeksie Wykroczeń.** Społeczną szkodliwość czynu należy rozumieć jako negatywne odczucia społeczeństwa wobec danego zachowania. Warto wspomnieć, że przy ocenie stopnia społecznej szkodliwości czynu bierze się pod uwagę rodzaj i charakter naruszonego dobra, rozmiary wyrządzonej lub grożącej szkody, sposób i okoliczności popełnienia czynu, wagę naruszonych przez sprawcę obowiązków, jak również postać zamiaru, motywację sprawcy, rodzaj naruszonych reguł ostrożności i stopień ich naruszenia.

Wykroczenia można popełnić zarówno **umyślnie,** jak i **nieumyślnie**, chyba że ustawa stanowi inaczej. Wykroczenie umyślne zachodzi wtedy, gdy sprawca ma zamiar popełnienia czynu zabronionego i chce go popełnić, natomiast z wykroczeniem nieumyślnym mamy do czynienia, jeżeli sprawca nie miał zamiaru jego popełnienia, ale popełnił go z powodu niezachowania ostrożności wymaganej w danej sytuacji. Odpowiedzialności za wykroczenia podlega się popełniając wykroczenie bez świadomości, że dany czyn jest zagrożony karą. Oznacza to, że „nieznajomość prawa szkodzi". Nawet jeżeli popełniający dany czyn nie zdawał sobie sprawy, że jakieś zachowanie jest czynem zabronionym, to może spotkać go odpowiedzialność. W tym momencie istotne jest, czy popełniony czyn jest zabroniony przez ustawę i społecznie szkodliwy, aby podlegać odpowiedzialności obie te przesłanki muszą zostać spełnione **łącznie. Podżeganie i pomocnictwo** w sprawach o wykroczenia są karalne wtedy, kiedy ustawa tak stanowi i kiedy czyn zabroniony zostanie popełniony.

Wykroczenia nie popełnia osoba, której nieświadomość była usprawiedliwiona, np. kradzież jedzenia przez osobą skrajnie wygłodzoną. Odpowiedzialności za wykroczenia nie podlega osoba, która nie ukończyła lat 17. Odpowiedzialności nie podlega również osoba, która w obronie koniecznej odpierała **bezpośredni** (skierowany wobec konkretnej rzeczy bądź osoby) i **bezprawny** (osoba używająca siły nie ma do tego kompetencji) **zamach** na jakiekolwiek dobro chronione prawem. Kolejną okolicznością wyłączającą odpowiedzialność jest **stan wyższej konieczności**, czyli ratowaniu dobra chronionego prawem przez poświęcenie innego dobra, pod warunkiem, że dobro poświęcone przedstawia wartość niewątpliwie niższą od dobra ratowanego. Od odpowiedzialności za wykroczenie wyłącza również choroba psychiczna, upośledzenie umysłowe lub inne zaburzenie czynności psychicznych, które spowodowały brak możliwości rozpoznania szkodliwości czynu oraz jego znaczenia. W tym miejscu należy podkreślić, że odpowiedzialności nie wyłącza się, gdy sprawca wykroczenia był pod wpływem alkoholu lub innego środka odurzającego, który spowodował wyłączenie lub ograniczenie poczytalności. W tym momencie jest to okoliczność obciążająca osobę popełniającą czyn zabroniony.

2. CZYM JEST POSTĘPOWANIE MADATOWE W SPRAWACH O WYKROCZENIA ?

Postępowanie mandatowe jest jednym z najpopularniejszych postępowań w sprawach o wykroczenia. Jest to postępowanie pozasądowe. Postępowanie mandatowe prowadzą organy pozasądowe, najczęściej **Policja**, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Rozstrzygnięcia w drodze postępowania mandatowego zapadają w postaci w postaci mandatu karnego. W ten rodzaj postępowania nie są angażowane właściwe organy postępowania (sądy, prokuratura), co pozwala im się skoncentrować na poważniejszych sprawach (czyli karnych). Postępowanie mandatowe charakteryzuje szybkość i ekonomika, czego przykładem jest redukcja kosztów postępowania (koszty wezwań, koszty stawiennictwa świadków, etc.), jest ono również korzystne dla sprawcy, gdyż sprawa rozstrzygana jest w miejscu zdarzenia. Pozwala to oszczędzić czas sprawcy i uniknąć niepotrzebnego odwiedzania siedzib organów nakładających mandat. Postępowanie mandatowe pełni również funkcję wychowawczą oraz prewencyjną, nie tylko dla sprawcy, ale także dla społeczeństwa.

Postępowanie mandatowe wobec sprawcy może być zastosowane jeżeli:

- **sprawcę wykroczenia schwytano na gorącym uczynku lub bezpośrednio po popełnieniu wykroczenia,**
- **uprawniony funkcjonariusz stwierdzi popełnienie wykroczenia, w szczególności za pomocą przyrządu kontrolno-pomiarowego lub urządzenia rejestrującego, a sprawca nie został schwytany na gorącym uczynku lub bezpośrednio potem, i nie zachodzi wątpliwość, co do sprawcy czynu-**w tym także, w razie potrzeby po przeprowadzeniu w niezbędnym zakresie czynności wyjaśniających, podjętych niezwłocznie po ujawnieniu wykroczenia, nałożenie grzywny w drodze mandatu karnego nie może nastąpić po upływie 60 dni od dnia ustalenia sprawcy wykroczenia.

Schwytanie sprawcy *in flagranti*, czyli na gorącym uczynku oznacza ujęcie sprawcy w trakcie realizacji czynu, np. przechodzenie przez jezdnię w miejscu niedozwolonym. Złapanie sprawcy bezpośrednio po popełnieniu wykroczenia oznacza jego schwytanie **niezwłocznie** po popełnieniu wykroczenia. Niezwłoczne ujęcie sprawcy będzie miało miejsce, kiedy nastąpi w miejscu popełnienia wykroczenia lub w miejscu ujęcia po uprzednim pościgu. Warto również wspomnieć, że zgodnie z art. 97 § 1 pkt 1 k.p.s.w. nie ma wymogu, aby schwytania dokonywał osobiście funkcjonariusz. Sprawca wykroczenia może być schwytany w trybie tzw. **obywatelskiego ujęcia.** Ujęcie obywatelskie należy rozumieć na podstawie art. 243 k.p.k., z którego wynika, że każdy ma prawo ująć osobę na gorącym uczynku przestępstwa lub w pościgu podjętym bezpośrednio po popełnieniu przestępstwa, jeżeli zachodzi obawa ukrycia się tej osoby lub nie można ustalić jej tożsamości. **Osobę ujętą należy bezzwłocznie przekazać w ręce funkcjonariuszy Policji.** Stwierdzenie wykroczenia za pomocą przyrządu kontrolno-pomiarowego lub urządzenia rejestrującego może polegać zarówno na ujawnieniu wykroczenia za pomocą takiego urządzenia w razie użycia go np. **w czasie kontroli na drodze**, a więc w sytuacji, gdy istnieje bezpośredni kontakt ze sprawcą wykroczenia, jak i wówczas, gdy wykroczenie zostanie np. **tylko zarejestrowane przez takie urządzenie (np. przez fotoradar),** a ustalenie, kto jest sprawcą wykroczenia, wymaga przeprowadzenia czynności wyjaśniających. Nałożenie grzywny w drodze mandatu karnego nie może nastąpić po upływie **60 dni** od dnia ustalenia sprawcy wykroczenia.

RODZAJE MANDATÓW KARNYCH W POSTĘPOWANIU MANDATOWYM:

- **gotówkowy -** wydawany jest ukaranemu po uiszczeniu określonej kwoty bezpośrednio funkcjonariuszowi, który ją nałożył,
- **kredytowany -** wydawany jest ukaranemu za pokwitowaniem odbioru,
- **zaoczny -** nakładany bez obecności sprawcy czynu.

Mandat gotówkowy może być zastosowany jedynie wobec:

- osoby czasowo przebywającej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
- osoby niemającej stałego miejsca zamieszkania,
- osoby nie mającej stałego miejsca pobytu.

Obywatelstwo osoby ukaranej mandatem gotówkowym nie ma znaczenia, gdyż w tym momencie podlega pod polskie organy orzekające. Mandat karny gotówkowy staje się prawomocny z chwilą uiszczenia. Należy wspomnieć również, że mandat karny gotówkowy może być uiszczony w formie **bezgotówkowej,** za pomocą karty płatniczej lub innego instrumentu płatniczego pod warunkiem, że funkcjonariusz nakładający mandat dysponuje odpowiednim urządzeniem do autoryzacji płatności. Koszty autoryzacji transakcji ponosi ukarany.

Mandat kredytowany może być zastosowany wobec:

- osoby, która ma miejsce stałego zamieszkania lub pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jak również innego niż Rzeczypospolita Polska państwa członkowskiego Unii Europejskiej.

Mandat **karny kredytowany** powinien być zapłacony w terminie **7 dni** od daty przyjęcia mandatu. Taki rodzaj nałożonego mandatu powinien zawierać również pouczenie o skutkach nieuiszczenia go w terminie. Mandat kredytowany staje się prawomocny z chwilą jego pokwitowania. Mandat karny kredytowany może być uiszczony w formie **bezgotówkowej,** za pomocą karty płatniczej lub innego instrumentu płatniczego pod warunkiem, że funkcjonariusz nakładający mandat dysponuje odpowiednim urządzeniem do autoryzacji płatności. Koszty autoryzacji transakcji ponosi ukarany.

Mandat zaoczny może być nałożony wobec sprawcy popełnienia wykroczenia, którego **nie zastano na miejscu jego popełnienia i nie zachodzi jakakolwiek wątpliwość, kto jest sprawcą**. Mandat karny zaoczny stosuje się w sytuacji, gdy nakładający grzywnę nie ma kontaktu ze sprawcą wykroczenia. Nałożenie grzywny w drodze mandatu karnego zaocznego jest możliwe zarówno w wypadku stwierdzenia popełnienia wykroczenia naocznie pod nieobecność sprawcy, jak i w wypadku jego stwierdzenia za pomocą urządzenia pomiarowego lub kontrolnego. W obu tych wypadkach warunkiem nałożenia grzywny w drodze mandatu karnego zaocznego jest brak wątpliwości co do osoby sprawcy popełnionego wykroczenia. Mandat zaoczny pozostawia się w takim miejscu, aby sprawca mógł go niezwłocznie odebrać lub doręcza się sprawcy wykroczenia. Pozostawianie mandatu w takim miejscu, aby sprawca mógł go niezwłocznie odebrać jest bardzo rzadko stosowane przez funkcjonariuszy, ponieważ nie ma pewności, ze sprawca go otrzyma. Przykładem tego rodzaju doręczenia jest pozostawienie mandatu za wycieraczką samochodu, jednakże w takiej sytuacji blankiet może zostać zniszczony wskutek niekorzystnych warunków atmosferycznych. Na blankiecie mandatu karego zaocznego powinien być wskazany organ na rzecz którego w terminie **14 dni** ukarany powinien uiścić grzywnę. Mandat ten staję się prawomocny z chwilą uiszczenia grzywny we wskazanym terminie.

Termin uiszczenia mandatu karnego zaocznego liczy się od dnia:

- **wystawienia mandatu-**w przypadku kiedy mandat pozostawia się w takim miejscu, aby sprawca mógł go niezwłocznie odebrać,
- **doręczenia mandatu-**w przypadku doręczenia mandatu przez operatora pocztowego lub funkcjonariusza Policji.

Funkcjonariusz organu mandatowego nakładający każdy rodzaj mandatu obowiązany jest:

- wskazać wysokość grzywny,
- określić zachowanie stanowiące wykroczenie,
- czas i miejsce popełnienia wykroczenia,
- wskazać kwalifikację prawną wykroczenia,
- poinformować sprawcę wykroczenia o **prawie odmowy do przyjęcia mandatu,**
- poinformować sprawcę wykroczenia o skutkach prawnych tej odmowy.

Nałożenie grzywny w drodze mandatu karnego jest zawsze uzależnione od **zgody** sprawcy. W przypadku odmowy przyjęcia mandatu gotówkowego, kredytowanego lub nieuiszczenia grzywny w wyznaczonym terminie w przypadku mandatu zaocznego organ, który nałożył grzywnę występuje do **sądu z wnioskiem o ukaranie.** Odmowa przyjęcia mandatu nie jest obwarowana żadnym formalizmem, aby odmówić przyjęcia mandatu należy zakomunikować to funkcjonariuszowi nakładającemu mandat oraz wskazać przyczynę odmowy przyjęcia mandatu.

UCHYLENIE PRAWOMOCNEGO MANDATU

Prawomocny mandat podlega uchyleniu jeżeli grzywnę nałożono za czyn niebędący czynem zabronionym jako wykroczenie (czyli społecznie szkodliwym, zabroniony przez ustawę obowiązującą w czasie popełnienia czynu) oraz jeżeli grzywnę nałożono na osobę, która w momencie popełnienia czynu nie ukończyła lat 17. Mandat podlega uchyleniu również w przypadku obrony koniecznej, stanu wyższej konieczności oraz niepoczytalności sprawcy. Uchylenie prawomocnego mandatu następuje na wniosek ukaranego, przedstawiciela ustawowego lub opiekuna prawnego. Wniosek taki należy złożyć w terminie 7 dni od momentu uprawomocnienia się mandatu do sądu rejonowego na obszarze działania, którego została nałożona grzywna. W przedmiocie uchylenia prawomocnego mandatu sąd orzeka na posiedzeniu, w którym ma prawo uczestniczyć ukarany, organ, którego funkcjonariusz nałożył grzywnę albo przedstawiciel tego organu oraz ewentualny pokrzywdzony. Niestawienie się prawidłowo powiadomionych stron nie ma wpływu na odbycie posiedzenia, chyba że usprawiedliwią swoją nieobecność i wniosą o odroczenie posiedzenia. Po przeprowadzeniu posiedzenia sąd orzeka o uchyleniu mandatu karnego albo o nieuwzględnieniu wniosku. Na postanowienie w przedmiocie uchylenia mandatu nie przysługuje zażalenie, ale powinno być ono wyczerpująco uzasadnione. W przypadku uwzględnienia wniosku ukaranego o uchylenie prawomocnego mandatu karnego, sąd nakazuje podmiotowi, na rachunek, którego pobrano grzywnę, zwrot uiszczonej kwoty. Podmiotem tym może być właściwy urząd wojewódzki albo właściwy urząd gminy (miasta).

Prawomocny mandat karny podlega także uchyleniu <u>w każdym czasie</u> na wniosek lub z urzędu jeżeli:

- Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub z ustawą przepisu prawnego, na podstawie, którego została nałożona grzywna,
- potrzeba taka wynika z rozstrzygnięcia organu międzynarodowego działającego na mocy ustawy międzynarodowej ratyfikowanej przez Rzeczypospolitą Polską.

III. WYKONANIE KARY OGRANICZENIA WOLNOŚCI

1.CZYM JEST KARA OGRANICZENIA WOLNOŚCI ?

Kara ograniczenia wolności jest jedną kar wymienioną w art. 32 kodeksu karnego, orzekana jest ona za wykroczenia, przestępstwa oraz przestępstwa skarbowe. Warto w tym miejscu wspomnieć, że w wykroczeniach kara ograniczenia wolności orzekana jest niezwykle rzadko, dlatego też w niniejszym poradniku rozważania odnośnie kary ograniczenia wolności dotyczyć będą czynów zabronionych w **kodeksie karnym**. Kara ograniczenia wolności jest zaraz po karze grzywny karą najmniej dolegliwą dla skazanego oraz jego rodziny. Mam ona charakter **nieizolacyjny**, tzn. skazany pozostaje w środowisku rodzinnym oraz zawodowym i nie jest narażany na kontakt z przestępczym światem w jednostce penitencjarnej.

Kara ograniczenia wolości została wprowadzona do Kodeksu Karnego w 1969 roku w rezultacie poszukiwania nowego środka zwalczania średniej i drobnej przestępczości, który stanowiłby dolegliwość dla sprawcy, a nie łączyłby się z krótkotrwałym pozbawieniem wolności. Pomimo wprowadzenia kary ograniczenia wolności do katalogu kar w Kodeksie Karnym nie zmniejszała się liczba orzekanych krótkotrwałych kar pozbawienia wolności, przyczyną takiego stanu była sprzeczność istoty kary ograniczenia wolności, tzn. pracy poprawczej z wiążącymi Polskę umowami międzynarodowymi. W wyniku tego sądy karę ograniczenia wolności orzekały w formie potrącenia z wynagrodzenia. Praktyka orzekania tej formy kary ograniczenia wolności sprawiła, że kara ograniczenia wolności stawała się karą grzywny rozłożoną na raty. Pomimo zastrzeżeń i uwag kara ograniczenia wolności nie została usunięta z katalogu kar Kodeksu Karnego z 1997 roku, jednakże jej treść została diametralnie zmieniona. Celem polityki karnej było znalezienie alternatywy nie tylko dla krótkotrwałego pozbawienia wolności, ale także dla kary grzywny, w przypadku braku możliwości jej uiszczenia przez sprawcę.

FORMY KARY OGRANICZENIA WOLNOŚCI AKTUALNIE OBOWIĄZUJĄCE:

- **Nieodpłatna, kontrolowana praca na cele społeczne**- jest to podstawowy wariant kary ograniczenia wolności, orzekany bez względu na zatrudnienie, wykonywana jest w wymiarze od 20 do 40 godzin miesięcznie (art. 34 § 1 a pkt 1 oraz 35 § 1 k.k.);
- **Potrącenie z wynagrodzenia-** orzekana jest wyłącznie w stosunku do osoby zatrudnionej, potrącenia wynoszą od 10% do 25% w stosunku miesięcznym, potrącenie z wynagrodzenia przekazywane jest na cel społeczny wskazany przez sąd, w czasie odbywania kary ograniczenia wolności w formie potrąceń skazany nie może rozwiązać stosunku pracy bez zgody sądu (art. 34 § 1a pkt 4 oraz art. 35 § 2 k.k.);

Art. 34 § 1b k.k. umożliwia również łączne orzeczenie pracy społecznie użytecznej oraz potrącenia z wynagrodzenia. W tym miejscu warto podkreślić, że sądy w większości przypadków wymierzają karę ograniczenia wolności z obowiązkiem wykonywania nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cel społeczny.

OBOWIĄZKI SKAZANEGO PODCZAS ODBYWANIA KARY OGRANICZENIA WOLNOŚCI:

- **obligatoryjne (art. 34 § 2 k.k.):**

  a) brak możliwości zmiany stałego miejsca pobytu bez zgody sądu (kiedy skazany chce zmienić miejsce pobytu, winien jest złożyć wniosek do sądu o zmianę miejsca pobytu);
  b) obowiązek udzielania wyjaśnień dotyczących przebiegu odbywania kary;

- **fakultatywne (art. 34 § 3 k.k.)**
  a) świadczenie pieniężne wymienione w art. 39 pkt. 7 k.k. na Fundusz Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej;
  b) obowiązki, o których mowa w art. 72 § 1 pkt 2-7a k.k., tj.: przeproszenie pokrzywdzonego, wykonywanie ciążącego na nim obowiązku łożenia na utrzymanie innej osoby, wykonywanie pracy zarobkowej, powstrzymanie się od nadużywania alkoholu oraz środków odurzających, poddanie się terapii uzależnień, poddanie się psychoterapii lub psychoedukacji, uczestnictwa w zajęciach korekcyjno-edukacyjnych, powstrzymanie od przebywania w określonych środowiskach oraz miejscach, powstrzymanie się od kontaktowania się z pokrzywdzonym lub innymi osobami w określony sposób lub zbliżania się do pokrzywdzonego lub innych osób;

W stosunku do **obowiązków fakultatywnych** (sąd może, ale nie musi orzec) sąd określa czas i sposób wykonania obowiązków po wysłuchaniu skazanego, a nałożenie obowiązku poddania się terapii wymaga zgody skazanego. Przy orzekaniu obowiązków sąd powinien brać pod uwagę osobowość sprawcy, jego zawód , sytuację materialną, a także okoliczność, czy wykonuje pracę, a jeżeli tak to jaki rodzaj pracy. Warto podkreślić również, że sąd w trakcie odbywania kary może ustanowić, rozszerzać lub zmieniać ich katalog, a nawet zwolnić skazanego od wykonania nałożonego uprzednio obowiązku, **z wyjątkiem przeproszenia pokrzywdzonego**.

2. POSTĘPOWANIE WYKONAWCZE W PRZYPADKU ORZECZENIA KARY OGRANICZENIA WOLNOŚCI

W momencie, kiedy wyrok staje się prawomocny (poprzez uprawomocnienie należy rozumieć moment, w którym wyrok sądu staje się obowiązujący i stronom nie przysługuje prawo do odwołania się od wyroku w toku zwykłego postępowania) orzeczenie podlega wykonaniu.

Następnie kara ograniczenia wolności przekazywana jest do wykonania:

- **do sądu rejonowego właściwego dla miejsca zamieszkania (stałego pobytu) skazanego -** jeżeli karę ograniczenia wolności orzeczono z obowiązkiem wykonania nieodpłatnej pracy na cele społeczne;

- **do miejsca pracy zatrudnienia skazanego -** jeżeli karę ograniczenia wolności orzeczono z obowiązkiem potrącania określonej części wynagrodzenia za pracę, celem wykonania sąd przesyła uwierzytelniony odpis wyroku, wskazując na czyją rzecz mają być dokonywane potrącenia i dokąd powinny być wpłacane oraz wskazując, z jakich składników wynagrodzenia za pracę i w jaki sposób należy ich dokonywać;

W celu wykonania nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne sąd rejonowy właściwy dla miejsca zamieszkania skazanego rejestruje sprawę w odpowiednich urządzeniach ewidencyjnych i odpis uwierzytelnionego odpisu przesyła **właściwemu kuratorowi sądowemu**. Po otrzymaniu odpisu wyroku oraz po zarejestrowaniu kary ograniczenia wolności w odpowiednich rejestrach na podstawie art. 57 § 1 k.k.w. podejmuje dalsze czynności w postępowaniu wykonawczym:

- wzywa skazanego,

- udziela mu pouczenia o prawach i obowiązkach oraz o konsekwencjach wynikających z uchylania się od odbywania kary,
- po wysłuchaniu skazanego określa rodzaj, miejsce oraz termin rozpoczęcia pracy,
- informuje organ gminy oraz podmiot na rzecz którego skazany będzie wykonywał pracę o terminie rozpoczęcia odbywania prac przez skazanego.

Podczas wykonywania kary ograniczenia wolności sąd, a także kurator sądowy mogą w każdym czasie zażądać od skazanego wyjaśnień dotyczących przebiegu odbywania kary ograniczenia wolności i w tym celu wezwać do osobistego stawiennictwa. W przypadku, kiedy skazany nie stawi się na wezwanie kuratora lub pouczony o prawach, konsekwencjach związanych z wykonywaniem nieodpłatnej pracy na cele społeczne oświadczy sądowemu kuratorowi zawodowemu, że nie wyraża zgody na podjęcie pracy, kurator kieruje wniosek do sądu o **orzeczenie kary zastępczej pozbawienia wolności**. Taka sama procedura obowiązuje sądowego kuratora zawodowego, kiedy skazany nie podejmie pracy w wyznaczonym terminie lub w inny sposób uchyla się od odbywania kary ograniczenia wolności albo uchyla się od wykonania ciążących na nim obowiązków. Po złożeniu wniosku o orzeczenie zastępczej kary pozbawienia wolności, sąd zarządza posiedzenie w przedmiocie orzeczenia kary zastępczej pozbawienia wolności, o terminie posiedzenia zawiadamia skazanego oraz prokuratora (lub inną stronę postępowania). Sąd orzekając karę zastępczą pozbawienia wolności przyjmuje, że jeden dzień zastępczej kary pozbawienia wolności jest równoważny dwóm dniom kary ograniczenia wolności, zastępcza kara pozbawienia wolności jednakże nie może przekroczyć 6 miesięcy. Jeżeli skazany wykonał tylko część kary ograniczenia wolności, to sąd zarządza wykonanie kary pozbawienia wolności w zakresie kary pozostałej do wykonania. Po wydaniu orzeczenia lub po jego uprawomocnieniu sąd kieruje skazanego do stawienia się w zakładzie karnym, w celu odbycia kary. W sytuacji, kiedy skazany/ukarany nie stawi się dobrowolnie sąd poleca zatrzymać i doprowadzić do jednostki penitencjarnej. Warto w tym miejscu wspomnieć, że na mocy art. 65 a § 1 k.k.w. sąd może **wstrzymać wykonanie kary zastępczej pozbawienia wolności**, jeżeli skazany **oświadczy na piśmie,** że podejmie się wykonywania kary ograniczenia wolności i podda się rygorom z nią związanym. Wstrzymanie wykonania zastępczej kary pozbawienia wolności następuje do czasu wykonania orzeczonej kary pozbawienia wolności.

ZMIANA FORMY KARY OGRANICZENIA WOLNOSCI (art.63 a k.k.w.)

W szczególnie uzasadnianych przypadkach sąd może zmienić formę obowiązku wykonywania pracy, przyjmując 20 godzin pracy na cele społeczne za równoważne 10% wynagrodzenia za pracę. Orzeczona praca nie może przekroczyć 40 godzin w stosunku miesięcznym. Przykładem może być nadmiar obowiązków zawodowych oraz brak możliwości dopasowania pracy zawodowej do pracy społecznie-użytecznej. W celu zamiany formy ograniczenia wolności należy do właściwego sądu złożyć wniosek w tym przedmiocie**. Wniosek o zmianę formy wykonywania kary ograniczenia wolności nie podlega opłacie.**

ODROCZENIE WYKONANIA KARY OGRANICZENIA WOLNOŚCI (art. 62 k.k.w)

W przypadku kiedy skazany nie rozpoczął jeszcze wykonywania kary ograniczenia wolności możliwe jest odroczenie wykonania kary ograniczenia wolości do 6 miesięcy. Sąd może odroczyć wykonanie kary ograniczenia wolności, jeżeli natychmiastowe wykonanie kary pociągnęłoby zbyt

ciężkie skutki. Poprzez ciężkie skutki należy rozumieć sytuację wyjątkową, np. ciężką sytuację osobistą lub zdrowotną, w szczególności może to być ciężka choroba, lub też taki stan, w którym skierowanie skazanego do określonej pracy mogłoby spowodować niebezpieczeństwo dla jego zdrowia. W celu odroczenia wykonania kary ograniczenia wolności do sądu, w którym jest wykonywana kara ograniczenia wolności należy złożyć wniosek o odroczenie wykonania kary ograniczenia wolności wraz z odpowiednim uzasadnieniem oraz dokumentami potwierdzającymi ciężką sytuację skazanego. **Wniosek o odroczenie wykonania kary podlega opłacie w wysokości 80 zł.** Potwierdzenie opłaty należy dołączyć do wniosku.

PRZERWA W ODBYWANIU KARY OGRANICZENIA WOLNOŚCI (art. 63 k.k.w)

Przerwa w wykonaniu kary ograniczenia wolności udzielana jest skazanemu, który już rozpoczął wykonywanie kary. Sąd obligatoryjnie udziela przerwy w odbywaniu kary ograniczenia wolności, gdy stan zdrowia skazanego uniemożliwia odbywanie kary ograniczenia wolności. Przerwa ze względu na stan zdrowia trwa do czasu ustania przeszkody, czyli poprawy stanu zdrowia. Sąd może również fakultatywnie udzielić przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności jeżeli natychmiastowe wykonanie kary pociągnęłoby dla skazanego lub jego rodziny zbyt ciężkie skutki. Przerwa z ww. powodów może być udzielona maksymalnie na 1 rok. W celu udzielenia przerwy w karze ograniczenia wolności należy do sądu, w którym jest wykonywana kara ograniczenia wolności złożyć wniosek o udzielenie przerwy w odbywaniu kary ograniczenia wolności wraz z odpowiednim uzasadnieniem oraz dokumentami potwierdzającymi ciężką sytuację skazanego. **Wniosek o przerwę w odbywaniu kary ograniczenia wolności nie podlega opłacie.**

ZWOLNIENIE ODBYWANIA RESZTY KARY OGRANICZENIA WOLNOŚCI ORAZ UZNANIE KARY ZA WYKONANĄ (art. 83 k.k. w zw. z art. 64 k.k.w)

Zgodnie z art. 53 § 1 k.k.w kara ograniczenia wolności ma na celu wzbudzenia w skazanym woli kształtowania jego społecznie pożądanych postaw, w szczególności zaś poczucia odpowiedzialności oraz potrzeby przestrzegania porządku prawnego, zatem jeżeli kara spełnia swoje cele, istnieją przesłanki do jej skrócenia:

- odbycie przynajmniej połowę orzeczonej kary ograniczenia wolności,
- sumienne wykonywanie kary,
- przestrzeganie porządku prawnego,
- wykonanie obowiązków nałożonych na skazanego, środków karnych, środków kompensacyjnych oraz przepadku.

W celu zwolnienia z reszty odbywania kary ograniczenia wolności oraz uznania kary ograniczenia wolności za wykonaną do sądu rejonowego wykonującego karę (sąd rejonowy właściwy dla miejsca zamieszkania skazanego). We wniosku należy wskazać, że zaistniały wszelkie przesłanki uzasadniające skrócenie kary ograniczenia wolności oraz uznania jej za wykonaną. **Wniosek o zwolnienie z reszty kary ograniczenia wolności podlega opłacie w wysokości 45 zł.** Potwierdzenie opłaty należy dołączyć do wniosku. Po wydaniu postanowienia o zwolnieniu z reszty odbywania kary ograniczenia wolności sąd zawiadamia kuratora sądowego, który zamyka sprawę w swoich rejestrach oraz zawiadamia podmiot, gdzie świadczona była praca społecznie-użyteczna.

Experto Pro Bono

Fundacja rozwoju świadomości obywatelskiej

Fundacja Rozwoju Świadomości Obywatelskiej
Experto Pro Bono
ul. Legionów 10, 22-400 Zamość
KRS: 0000582999
e-mail: biuro@fundacjaepb.pl
www.fundacjaepb.pl